

EEN ONDERWIJSASSISTENT IN DE KLAS: GOED IDEE!?

Het personeelstekort en de hoge werkdruk van docenten in het voortgezet onderwijs zijn in de afgelopen jaren een bron van toenemende zorg geworden. Om aan dit probleem tegemoet te komen, zijn tot nu toe al verschillende oplossingen aangedragen. Het succes daarvan is wisselend.

Inmiddels is duidelijk geworden dat de inzet van extra personeel zonder daarbij inhoudelijke vernieuwingen te betrekken niet leidt tot een structurele terugdringing van het personeelstekort en dus ook niet tot verlaging van de werkdruk.

Hoewel daar toch duidelijk winst te behalen zou zijn, is het opvallend dat er nog weinig experimenten hebben plaatsgevonden met het anders organiseren van het primair proces. Mede daarom zette KPC Groep bij het Bonhoeffer College (voorheen het Jacobuscollege) in Enschede een experiment op, waarin de inzet van onderwijsassistenten in het dagelijks onderwijsproces centraal stond. In het experiment kwam de andere inrichting van het primair proces tot uiting in de ontwikkeling en uitvoering van projecten voor leerlingen. Doel: hen zelfstandiger leren werken en het werk van docenten te professionaliseren.

Relatie tussen personeelsbeleid en onderwijsvisie noodzakelijk

Uitgangspunt van het experiment was de overtuiging dat beter personeelsbeleid alléén de huidige problemen in het voortgezet onderwijs niet kan oplossen. Verder dan het blussen van de ergste brandjes komt het meestal dan ook niet. Maar wanneer het onderwijsconcept en het primair proces worden veranderd, brengt dat noodzakelijkerwijs wijzigingen met zich mee in de ontwikkeling en uitvoering van het personeelsbeleid. En ook het omgekeerde is waar: de toedeling van taken en het realiseren van functiedifferentiatie kan alleen in samenhang met de concrete veranderingen in de uitvoering van het primair proces worden gezien. Wanneer een school naar zelfstandig werkende en lerende leerlingen toe wil, zal zij moeten kiezen voor het gebruik van activerende didactieken en een pedagogisch-didactisch klimaat moeten scheppen waarin leerlingen en docenten zich gestimuleerd voelen om samen te werken en te leren. Een traditionele inrichting met vakdocenten die 45 of minuten lesgeven voldoet dan echter niet meer.

Onderwijsassistenten in de leeromgeving

Zelfstandig lerende leerlingen leiden op den duur tot fundamentele wijzigingen in de rol van docenten. Zij zullen immers steeds minder instructeur en steeds meer manager van onderwijsleerprocessen zijn. Niet langer is het aanbod van de methode of de docent de leidraad voor onderwijskundige programma's en de inrichting van het leerproces. De leerling staat centraal en wordt aangemoedigd om zelf verantwoordelijkheid te nemen voor zijn leerproces. Daarop moet het onderwijsaanbod en de inrichting van het leerproces gericht zijn. En dat heeft andere taken en rollen voor de docent tot gevolg.

Maar ook docenten kunnen hun tijd maar éénmaal besteden. Onderwijsassistenten kunnen het werk van de docent op veel terreinen verlichten. Zij kunnen leerlingen ondersteunen bij hun werkzaamheden, toezicht houden bij zelfstandig werken, surveilleren bij proefwerken, eenvoudig correctiewerk doen, de leerlingadministratie bijhouden, afspraken regelen voor excursies, materialen organiseren en ondersteuning bieden bij het raadplegen van informatiebronnen en ICT. Daarnaast hebben ze een luisterend oor, zijn ze stimulerend naar leerlingen en bewaken ze groepsprocessen. De onderwijsassistent kan de docent veel welkome informatie geven over leerlingkenmerken (zoals gedrag, ziekte, thuissituatie, werkhouding, motivatie). De onderwijsassistent wordt daarmee niet het verlengstuk van de docent of een tweederangs docent. Hij is een onafhankelijke functionaris met een vastgelegd functieprofiel en

duidelijk omschreven takenpakket. Waar nodig worden zij aangestuurd door de docent, kernteamleider of projectleider die verantwoordelijk is en blijft voor de leerstof en het leerproces.

Meerdere functies en rollen

Bij de inzet van onderwijsassistenten kunnen meerdere functies en rollen onderscheiden worden. De invulling ervan is afhankelijk van de positie en taken die zij toegewezen krijgen. Binnen deze functies worden weer verschillende rollen onderscheiden, zoals: toezichthouder, beheerder, leerprocesbegeleider, instructeur. Als voorbeeld zijn in bijgaande kaders de functieprofielen van onderwijsassistent 1, 2 en 3 met een mogelijke functiewaardering opgenomen.

Onderwijsassistent 3

Onderwijsassistent 3 ondersteunt de docent c.q. het kernteam op het gebied van informatica en communicatie om ondersteunende taken uit te kunnen voeren rond het primair proces. De belangrijkste rollen zijn die van toezichthouder en beheerder. Als toezichthouder voert de onderwijsassistent surveillerende taken uit in gemeenschappelijke ruimtes en studieruimtes. Als beheerder registreert de onderwijsassistent zelfstandig toetsgegevens, studieresultaten en leerlinggegevens. Daarnaast is de onderwijsassistent verantwoordelijk voor het beheer van materialen, apparatuur en studieruimtes in de school.

Van een onderwijsassistent 3 wordt minimaal mbo niveau 2 geëist. Afhankelijk van kennis en ervaring wordt deze functie ingedeeld in schaal 3 of 4.

Onderwijsassistent 2

De onderwijsassistent 2 ondersteunt onder leiding van de docent leerlingen bij het zelfstandig leren en verwerven van kennis, waarbij de nadruk ligt op observeren, signaleren en het geven van min of meer voorgeschreven en geprogrammeerde begeleiding en instructie. Daarnaast surveilleert de onderwijsassistent zelfstandig in gemeenschappelijke (studie)ruimtes en registreert toetsgegevens en leerlinggegevens.

Van een onderwijsassistent 2 wordt minimaal mbo niveau 2 of 3 geëist. Afhankelijk van kennis en ervaring wordt deze functie ingedeeld in schaal 5 of 6.

Onderwijsassistent 1

De onderwijsassistent 1 geeft als leerprocesbegeleider zelfstandig begeleiding aan (groepen) leerlingen bij het werken aan projecten of studieopdrachten en geeft als instructeur instructie op duidelijk afgebakende terreinen. Verder kan de onderwijsassistent ingezet worden bij het ontwikkelen van leermateriaal en bij de leerlingbegeleiding.

Van een onderwijsassistent 1 wordt minimaal opleidingsniveau mbo/hbo verwacht. Afhankelijk van de kennis en ervaring wordt de functie ingedeeld in schaal 7 of 8.

Voldoende draagvlak en condities

Onderwijsassistenten binnen de school zullen alleen kans van slagen en meerwaarde hebben als zij bij leerlingen en docenten een voldoende draagvlak kunnen vinden. Zeker docenten moeten de keuze voor een onderwijsassistent in de klas onderschrijven. Wanneer de schoolleiding kiest voor de inzet van onderwijsassistenten, kan dat dus niet zonder eerst na te gaan of docenten wel een onderwijsassistent willen hebben en voor welke taken zij die nodig

denken te hebben. Alleen dan kan een breed draagvlak ontstaan en kan iedereen op school zich voorbereiden op hun komst.

Maar behalve het uitbouwen van goede werkrelaties, zijn er meer voorwaardelijke condities die voor een goede inbedding van onderwijsassistenten van belang zijn en waarover een school vooraf goed moet nadenken. Zoals: gezamenlijk werken vanuit één leerconcept, het ontwikkelen van een gemeenschappelijk referentiekader als basis voor onderlinge samenwerking, een heldere rol van de schoolleiding en een transparante schoolcultuur. Uiteraard moet er duidelijkheid zijn over de aansturing van de onderwijsassistenten en dient de school zorg te dragen voor een adequate huisvesting en salariëring. En last but not least zullen docenten competenties moeten ontwikkelen om invulling te geven aan het ontwikkelen van leertrajecten, projecten, thema's en studieopdrachten, het begeleiden van leerprocessen, het overdragen van leertaken, het effectief bespreken van leerlingresultaten, kortom: het managen van leerarrangementen.

Als het draagvlak er is en de afspraken rond samenwerking, competenties, taken en rollen en assistentvaardigheden duidelijk zijn, pas dan kan er sprake zijn van een succesvolle inzet van onderwijsassistenten. Succes dat zich vertaalt in een niet overbelaste docent en daarmee hogere kwaliteit van zijn werk. Succes dat het zelfstandig werken van leerlingen bevordert, meer mogelijkheden biedt voor individuele ondersteuning en maatwerk, die binnen de school bijdraagt aan een goed leer- en leefklimaat.

Voor meer informatie over dit onderwerp zie de onlangs verschenen KPC-publicatie *Een onderwijsassistent in de klas: goed idee!?* Auteurs: Marlous Amse, Koos de Doelder, Hans Oostrik en Rien Rijken. Bestelnummer xxxxxxxx, prijs xxxxx. Parallel aan deze brochure verscheen onder dezelfde titel een instrumentenmap met voorbeelduitwerkingen van o.a. procedures en instrumenten voor werving, selectie en benoeming, functiebeschrijvingen, competentieprofielen en scholingsprogramma's.